

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
БОТАНІЧНИЙ САД ІМЕНІ АКАД. О.В. ФОМІНА
КАНІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК

Наукова конференція
"Створення кадастрів фіторізноманіття
заповідних територій, ботанічних садів
та дендропарків"

Матеріали наукової конференції
13-15 жовтня 2008
м. Канів

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
БОТАНІЧНИЙ САД ІМЕНІ АКАД. О.В. ФОМІНА
КАНІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК

**СТВОРЕННЯ КАДАСТРІВ
ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ЗАПОВІДНИХ
ТЕРИТОРІЙ, БОТАНІЧНИХ САДІВ
ТА ДЕНДРОПАРКІВ**

Матеріали наукової конференції

13-15 жовтня 2008 року

Київ

ББК 28.59

С79

Створення кадастрів фіторізноманіття заповідних територій, ботанічних садів та дендропарків. Матеріали наукової конференції (13-15 жовтня 2008 року, м. Канів). — Київ: Фітосоціоцентр, 2008. — 68 с.

Під загальною редакцією д.б.н., професора В.А. Соломахи

Редакційна колегія: к.б.н. М.М. Перегрим, к.б.н. Л.М. Губарь,
к.б.н. Д.М. Якушенко, к.б.н. С.Д. Зеленко, О.В. Мотронюк

ISBN 978-966-306-142-5

© Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, 2008

© Ботанічний сад імені акад. О.В. Фоміна, 2008

© Канівський природний заповідник, 2008

Друкується в авторській редакції
Відповідальний за випуск - Ігор Соломаха

Видавництво Українського фітосоціологічного центру
Київ - 28, а. с. 2, тел/факс (044) 524-11-61

Підписано до друку 01.10.2008 р. Формат 60 x 84 1/16. Друк різнографічний.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 3,8. Умов. вид. арк. 4,0. Зам. №674.

Надруковано в друкарні
Українського фітосоціологічного центру

Починаючи з 1919 р., після масової еміграції харківських мікологів та передчасної смерті А.О. Потебні, у Харківському університеті основна увага приділялася фітопатологічним дослідженням й мікологічний гербарій CWU (Мус) фактично не функціонував. Його відродження відбулося лише у 1993 р. водночас із створенням спеціалізованої кафедри мікології та фітоїмунології.

Протягом останніх років співробітниками кафедри ведеться інтенсивна робота по інвентаризації наявних гербарних фондів та їх доповненню; налагоджено інтенсивний обмін зразками з іншими гербаріями. За цей час обсяг колекції поповнено майже 10 тис. зразків, в тому числі з Білорусі, Бразилії, Італії, Іспанії (Канарські острови), Німеччини, Франції та Росії (Далекий Схід, Кавказ, Краснодарський край, Сибір, Урал). За цей період з колекцією працювали 42 фахівці з 22 країн світу (Австрія, Аргентина, Білорусь, Бельгія, Італія, Іспанія, Канада, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, ПАР, Польща, Росія, США, Тайвань, Україна, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція, Естонія та Японія). Розпочато роботи по створенню електронного каталогу колекції та інтеграції даних про наявні фонди з міжнародною інтерактивною базою даних Cybertruffle: <http://www.cybertruffle.org.uk>. Інформацію про мікологічний гербарій Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна внесено до каталогу „Index Herbariorum”.

Ю.Г. Гамуля, А.А. Барсуков

**Эксикаты «Hepaticae europaeae» Л. Рабенгорста в гербарии
Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина**

Харьковский Национальный университет им. В.Н. Каразина, кафедра ботаники, пл.
Свободы, 4, Харьков, 61077, Украина

E-mail: ygamulya@mail.ru, barsukov@pochta.ru

Среди уникальных коллекций, хранящихся в Гербарии Харьковского университета, особое место принадлежит коллекциям эксикат конца XIX – начала XX века. Коллекция эксикат «Hepaticae europaeae» в гербарии Харьковского университета насчитывает в общей сложности 569 гербарных листов (55 десятков согласно обозначениям томов + дополнительные). В целом коллекция сохранилась очень хорошо и, очевидно, в полном объеме. Не утрачено ни одного листа или этикетки; потерян один образец (№54 — *Frullania dilatata* (L.) Dum.), три сильно повреждены. Листы сшиты в тома по 2-3 десятка (не считая дополнений к данному или предыдущим томам) и переплетены в твердый переплет. Первый том датирован 1855 г., последний — 1872 г.

Каждый образец этикетирован. В первых томах на этикетках представлена информация о видовой принадлежности образца и синонимии названий, его принадлежность к той или иной форме или разновидности, место сбора (без указания даты и фамилии коллектора) и ссылка на источник, в котором данный вид был описан (переописан). На многих этикетках имеются примечания о состоянии образца (плодоносящий, стерильный, с выводковыми почками и т.д.), короткие выдержки из описаний, указывающие на особенности морфологии, распространения или по поводу спорного систематического положения. Начиная с 11-го тома (Dec. 21-22) образцы сопровождаются рисунками как растения в целом, так и отдельных органов и клеток и достаточно объемными комментариями (до 2 страниц печатного текста по-немецки или на латыни).

В коллекции представлены 183 вида, которые относятся к 55 родам: *Alicularia* Corda (syn. *Nardia* Gray) (12 экземпляров), *Aneura* Dum. emend. Grolle (4), *Anthoceros* L. (7), *Blasia* L. (5), *Blyttia* Endl. (syn. *Pallavicinia* Gray) (4), *Calypogeia* Raddi (4), *Chamaeceros* Milde (syn. *Notothylas* Sull.) (1), *Chiloscyphus* Corda (9), *Corsinia* Raddi (1), *Dumortiera* Nees (1), *Duvalia* Nees + *Grimaldia* Raddi (syn. *Mannia* Opiz.) (соотв. 2+4), *Fegatella* Raddi (syn. *Conocephalum* Web.) (3), *Fimbriaria* Nees (syn. *Asterella* P. Beauv.) (2), *Fossombronia* Raddi (9), *Frullania* Raddi (14), *Geocalyx* Nees (1), *Gymnomitrium* Corda (7), *Haplomitrium* Nees (1), *Harpanthus* Nees (3), *Jungermannia* L. (238), *Lejeunea* Lib. (14), *Lepidozia* Dum. (4), *Liochlaena* Nees (2), *Lophocolea* Dum. (10), *Lunularia* Adans. (4), *Madotheca* Dum. (syn. *Porella* L.) (15), *Marchantia* L. (2), *Mastigobryum* Lindb. et Gott. (syn. *Bazzania* Gray) (11), *Metzgeria* Raddi emend. Kuw. (8), *Mörckia* Gott. (5), *Oxymitra* Bisch. (2), *Pellia* Raddi (15), *Petalophyllum* Nees et Gott. (1), *Phragmicoma* Dum. (3), *Plagiochasma* Lehm. et Lindb. (2), *Plagiochila* Dum. (11), *Preissia* Corda (5), *Ptilidium* Nees (3), *Radula* Dum. (3), *Reboulia* Raddi (1), *Riccia* L. (17), *Riella* Mont. (2), *Sarcogyne* Flot. (1), *Sarcoscyphus* Corda mut. Nees (syn. *Marsupella* Dum.) (20), *Sauteria* Nees (3), *Scapania* Dum. (51), *Sendtnera* Endl. (syn. *Herbertus* Gray) (6), *Sphaerocarpus* Adans. (7), *Targionia* L. (3), *Trichocolea* Dum. (2).

Большое количество образцов представляет либо разные формы и вариации одного и того же вида, либо разные стадии развития (стерильные и плодоносящие растения, экземпляры с мужскими или женскими гаметами и т. д.), на что указывает соответствующая пометка на этикетке. В других случаях несколько листов содержат тождественные образцы и имеют один номер (с индексом a, b, etc.), причём подобные «дополнительные» листы часто входят в состав томов, изданных позднее. Часть видов и форм приведена повторно в последних томах с более подробными комментариями, рисунками. Наибольшим количеством

образцов (238) и видов (61) представлен род *Jungermannia*, а наибольшее количество листов приходится на *J. acuta* Lindb. (15) и *J. barbata* Nees (20).

Проведенное исследование дает основания полагать, что данная коллекция сохраняет не только историческую, но и высокую научную ценность. В связи с этим начата работа по составлению полного описания коллекции, а в будущем — полноценной базы данных с изображениями, авторскими описаниями, а также комментариями относительно современного статуса сохранившихся образцов.

А.Б. Громакова

**Создание электронного кадастра лишайников в гербарии
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина**

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, кафедра ботаники,
пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61077, Украина
E-mail: gromakova@univer.kharkov.ua

Лихенологический раздел в гербарии Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина (CWU) является одним из отделов гербария низших растений и насчитывает более 1200 образцов.[1]. Гербарий лишайников состоит из двух разделов: научного и учебного.

Научный гербарий включает эксикаты лишайников Европы, дубликаты гербарных образцов А.А. Еленкина, А.Н. Окснера, В.П. Савича, К.А. Рассадиной и др., а также современные сборы с территорий Украины и России.

В результате проводимой инвентаризации гербарных образцов лишайников начата работа по составлению электронной базы данных «Гербарий лишайников ХНУ им. В.Н. Каразина». Для каждого раздела гербария создана собственная база данных с использованием программы MS Access'97. Гербарные материалы расположены в соответствии с видовыми названиями в алфавитном порядке.

Исторические эксикаты занесены в отдельную базу данных, где для каждого экземпляра лишайника указаны: 1. род; 2. видовое название; 3. вариации, формы, разновидности вида; 4. автор эксикат; 5. название эксикат; 6. год издания; 7. номер тома; 8. номер образца в эксикатах; 9. инвентарный номер в гербарии. В электронный кадастр внесены следующие коллекции эксикат лишайников Европы: L. Schaerer "Lichenes Helvetici Exsiccati", L. Rabenhorst "Lichenes Europaei Exsiccati", G. Körber "Lichenum Selecti Germaniae", Schaer. et Hepp. "Lieh. Helvet. Exs."

База данных гербарных образцов лишайников имеет 21 поле: 1. название вида, указанное на этикетке; 2. современное название вида; 3.